

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การปรับตัวของชาวนาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่
ศึกษากรณี: การประกอบอาชีพนอกไร่นากับการเปลี่ยนแปลง
ความสัมพันธ์ทางสังคม ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้เขียน นายเดโช ไชยทัพ

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

อาจารย์ ดร. สิทธิรัฐ ประพุทธนิตินสาร	ประธานคณะกรรมการ
อาจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธ์	กรรมการ
อาจารย์ ฉลาดชาย รมิตานนท์	กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ที่ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ และคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในรูปแบบความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจและสังคม เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการปรับตัวของชาวนา ภายใต้เงื่อนไขระบบ เศรษฐกิจสมัยใหม่ว่ามีลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างไร โดยอาศัยหลักคิดในการศึกษา

2 ลักษณะ

1. แนวการศึกษาว่าด้วยลักษณะการเปลี่ยนเข้าสู่ระบบทุนนิยมของประเทศทุนนิยมชายขอบ
2. แนวการศึกษาว่าด้วยการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมในการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตจากการผลิตเพื่อการยังชีพ เข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อ การค้า ได้ก่อให้เกิดการแตกตัวทางชนชั้นทางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัดมากขึ้น มีกลุ่มพ่อค่านายทุน กลุ่มชาวนารวย กลุ่มชาวนากลาง กลุ่มชาวนาจน สำหรับชาวนาบ้านห่วย จากการศึกษพบว่า การผลิตในไร่นาเพื่อการค้ามีลักษณะเป็นการผลิตที่ต้องใช้ทุนอย่างเข้มข้นมากขึ้นครัวเรือนชาว นาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีในอดีตจากการเข้าถึงและเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่ดิน สามารถ

ปรับตัวเข้าสู่ระบบการผลิตในไร่นาเพื่อการค้าได้ดี ส่วนชาวนายากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่ดิน ถึงแม้ว่าจะได้รับการจัดสรรที่ดินจากรัฐภายใต้โครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมครัวเรือนละ 5 ไร่ แต่เนื่องจากสภาพคุณภาพดินและน้ำ ไม่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตร จึงไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่การผลิตในไร่นาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เงื่อนไขดังกล่าว ทำให้ครัวเรือนชาวนาต้องพยายามปรับตัวด้วยการสร้างความหลากหลาย (diversification) ในทางอาชีพขึ้นมาเพื่อรักษาความอยู่รอด เช่น การพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพในไร่นาตนเอง และการประกอบหัตถอุตสาหกรรมครัวเรือน การประกอบอาชีพรับจ้างทั้งในภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรมบริการต่าง ๆ เป็นต้น ในขณะที่การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมยังคงเน้นอยู่ที่การแข่งขันบนพื้นฐานการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบจากการใช้แรงงานราคาถูก ระบบการจ้างงานส่วนใหญ่จึงเป็นการจ้างงานชั่วคราว ทำให้ชาวนาไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่การเป็นแรงงานรับจ้างอย่างเต็มตัวได้ เนื่องจากความไม่มั่นคงในการประกอบอาชีพรับจ้างในภาคอุตสาหกรรม ประกอบกับการพัฒนาระบบการผลิตในภาคอุตสาหกรรมบางส่วนได้รับโครงสร้างการผลิตใหม่โดยเน้นการกระจายความเสี่ยงและลดต้นทุนการผลิตออกเป็นระบบการรับเหมาช่วงการผลิต (Sub-Contract) และได้กระจายการผลิตแบบเหมาช่วงการผลิตเข้าสู่บ้านหน่วย เช่น การรับเหมาช่วงการตัดเย็บเสื้อผ้า การรับเหมาช่วงการทำเครื่องประดับ

เงื่อนไขดังกล่าวทำให้ชาวนาส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชนของตนเองโดยไม่ได้อพยพแรงงานเข้าสู่เมืองอย่างถาวร จากการศึกษาพบว่าสมาชิกจำนวนร้อยละ 87.27 ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน และได้อาศัยระบบการประกอบอาชีพที่หลากหลายเป็นระบบการผลิตของครัวเรือน ทั้งนี้โดยมีฐานการประกอบอาชีพนอกไร่นาตนเองเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือน จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนชาวนามีรายได้จากการประกอบอาชีพนอกไร่นาโดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 28,380 บาท หรือคิดเป็นจำนวนร้อยละ 82.5 ของแหล่งรายได้ทั้งหมดในรอบปี ขณะที่ครัวเรือนชาวนามีรายได้จากการประกอบอาชีพในไร่นาตนเองโดยเฉลี่ยเพียง 6,025 บาทต่อปีหรือคิดเป็นจำนวนร้อยละ 17.5 ของแหล่งรายได้ทั้งหมดในรอบปี

จากการศึกษาถึงระดับความสามารถในการปรับตัวของกลุ่มครัวเรือนฐานะต่าง ๆ พบว่ากลุ่มชาวนารวยซึ่งพัฒนาตัวมาจากความสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่ดีกว่าในอดีต สามารถ

ปรับตัวเข้าสู่การประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งการผลิตในไร่นาและการประกอบอาชีพนอกไร่นาได้ดีกว่าชาวนากลางและชาวนาจน ครัวเรือนในกลุ่มชาวนารวยมีรายได้เฉลี่ยจากการประกอบอาชีพทั้งหมดในรอบปีจำนวน 76,661 บาท เป็นรายได้จากการอาชีพนอกไร่นาจำนวน 63,237 บาท ครัวเรือนชาวนากลางมีรายได้เฉลี่ยจำนวนปีละ 29,806 บาท เป็นรายได้นอกไร่นาตนเองจำนวน 23,586 บาท ครัวเรือนชาวนาจนมีรายได้จากการประกอบนอกไร่นาตนเอง จำนวน 22,434 บาท

ความสามารถในการปรับตัวดังกล่าว นอกไปจากการเข้าถึงปัจจัยในการผลิตที่สำคัญทั้งการผลิตในไร่นาและนอกไร่นา เช่น ที่ดิน ทุน เทคโนโลยี และการยกระดับฝีมือแรงงานโดยทั่วไปแล้ว จากการศึกษายังพบว่าการเข้าถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในแบบอุปถัมภ์ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการปรับตัวของชาวนากลุ่มฐานะต่าง ๆ ชาวนารวยสามารถเข้าถึงผู้ให้การอุปถัมภ์จากภายนอกเช่น เจ้าของโรงงาน เจ้าของรถไถ นายทุนเงินกู้ พ่อค้านักเก็งกำไรที่ดิน ข้าราชการ นักการเมืองได้ จึงสามารถไขกลไกความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เพื่อการปรับตัวได้ดีกว่าชาวนากลุ่มอื่น ขณะเดียวกันชาวนารวยและชาวนากลางบางส่วนก็จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กับชาวนาจนด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นกลไกในการควบคุมแรงงานให้สอดคล้องกับระบบการประกอบผลิการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ระบบอุปถัมภ์ในกลุ่มแรงงานรับจ้างระบบอุปถัมภ์ในกลุ่มรับเหมาตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

ความเป็นชุมชนได้ปรับเปลี่ยนจากความเป็นชุมชนในลักษณะของกลุ่มเครือญาติหรือกลุ่มหมู่บ้านไปสู่ลักษณะความเป็นชุมชนในลักษณะกลุ่มเฉพาะที่ซับซ้อนมากขึ้นเช่น ความเป็นชุมชนในกลุ่มแรงงานรับจ้าง ความเป็นชุมชนในกลุ่มนายหน้าค้าที่ดิน กลุ่มผู้ผลิตหัตถอุตสาหกรรมครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวได้มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง และมีระเบียบการควบคุมจัดการเฉพาะกลุ่มมากขึ้น

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตการประกอบอาชีพดังกล่าวแม้ครัวเรือนชาวนาส่วนใหญ่ยังคงมีโครงสร้างครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยายแบบชั่วคราวเหมือนที่ผ่านมา แต่ลักษณะอำนาจในการควบคุมและดูแลสมาชิกในครัวเรือนได้ปรับเปลี่ยนเข้าสู่กลไกการควบคุมจากภายนอกมากขึ้น ทั้งนี้เพราะหน่วยในการผลิตมีลักษณะที่ต้องสัมพันธ์กับภายนอกมากขึ้นทั้งจากการผลิตในไร่นาและนอกไร่นาตนเอง

ดังนั้นการปรับตัวของชาวนาเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่จึงเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนเข้าสู่กระบวนการสูญเสียความสามารถในการควบคุมการผลิตของตนเองมากขึ้น แต่ใน

ขณะเดียวกันชาวเขาก็ได้สร้างความหลากหลายในการประกอบอาชีพขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการดำรงชีพไม่สามารถพึ่งพาอาชีพใดอาชีพหนึ่งเป็นหลักได้อย่างเดียว พร้อมกับจ่ายอมเข้าสู่เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมแบบอุปถัมภ์ในแนวตั้งกับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเหนือกว่าตน และในขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบการช่วยเหลือต่างตอบแทน ในกลุ่มครัวเรือนเครือญาติ และกลุ่มอาชีพเดียวกัน ฐานะใกล้เคียงกัน ขึ้นมาเพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพสมัยใหม่

Thesis title : An Adaptation of Peasants in Modern Economy :
A Case Study of Non-Farm Income
Generating Activities and Changes of
Social Relationship in a Chiang Mai Village

Author : Mr. Dacho Chaitap

Master of Arts : Social Development

Examining Committee :

Lecturer	Dr. Sidthinat Prabudhanitisarn	Chairman
Lecturer	Dr. Anan Ganjanapan	Member
Lecturer	Shalardchai Ramitanondh	Member

ABSTRACT

This thesis employs sociological and anthropological methods to acquire quantitative and qualitative data. It is designed to understand historical development in terms of economic and social relationship patterns of peasants in order to analyze their adaptation and change under modern economic system, utilizing the following concepts :

1. The transition of marginal capitalist countries into capitalist system
2. The organization of social relationship in response to economic change

The change of production modes from production for subsistence to cash crop plantation gave rise to the emergence of economic classes, such as capitalist merchants, rich farmers, middle-class farmers, poor farmers, etc. As of Ban Huai peasants, it is found that the production for commercial purpose is currently oriented towards the use of intensive capital. A wealthy peasant, who used to have access to, and to possess, production equipment, particularly farmland, is able to adapt effectively to producing cash crop. But poor farmers, who have no access to it, are unable to adapt effectively to modern production system although they are allocated five *rai* of farmland each under the auspices of the government land reform project. Its failure is also ascribed to the poor condition of land and scarcity of water, which is not vital to agricultural production at all.

The above-mentioned conditions forced peasants to try adapt themselves by creating occupational diversification for their survival, such as relying on natural resource, farming on their own land, handicraft home industry, other farming and industrial employment, etc. Meanwhile, industrial development is concentrating on advantageous competitions, which is based on cheap labor. Such employment is mostly a piecemeal work, thereby peasants are unable to adapt to the state of full-time labor owing to employment instability in industrial sector. It is also due to the fact that production system in industrial sector partially changed its production structure, emphasizing distribution of risks and reduction of production cost through sub-contract system and introducing it into Ban Huai, such as garment producing, ornament making sub-contract, etc.

Such employment patterns keep most peasants remained in their community instead of migrating to live permanently in town. This study revealed that 87.27% of peasants live in their community and rely on a

variety of household jobs. But their main income is derived from an off-farm employment. According to this study, peasants earned baht 28,380 per household from off-farm employment or 82.5% of their total annual income, while annual earnings from their own farming activities are accounted for baht 6,025 or 17.5% of their total annual income.

Based on studying the adaptation capabilities of households with different backgrounds, it is found that a group of affluent peasants who upgraded themselves through their access to production means are able to adapt to a good number of occupations, both farm and off-farm, better than the middle-class and the poor peasants. Peasant households of the rich group earned totally baht 76,661 from all annual occupation, out of which baht 63,237 is derived from off-farm employment; the middle-class earned totally baht 29,806, out of which baht 23,586 is accounted for off-farm employment; the poor peasants received baht 22,434 from off-farm employment.

In addition to access to important production means in both farm and off-farm production such as land, capital, technology, and labor skills through both formal and informal education, it is discovered that access to patron-clients relationship has become a significant condition for adaptation of peasants in various groups. Rich peasants are able to access to external patrons such as factory owners, plowing machine owners, money-lenders, land speculators, officials, politicians, etc., through which they are able to adapt themselves better than other groups. Rich peasants and some of the middle class have to establish some sort of patron-client relationship with poor farmers as strategy for labor control in order to respond to production system in various occupations such as patron-client relationship in hire labor group, patron-clients relationship in contracted sewing group, etc.

The state of community has changed from consanguine or village group to the complex one such as the group of hires labor, land brokers, home-industry handicrafts producing, etc. It is due to the fact that such group has continuous interactions and group control procedures.

Under such changes of production and occupation structure, though most peasant households remained a temporarily extended family as in the past, formal authority in controlling and taking care of household members is mobilized into milieu of external control because production units have to step up relationship with outsiders, including both farm and off-farm production.

Therefore, the adaptation of peasants in modern economic system is viewed as a change to the process of more capability deprivation of personal production control. At the same time, peasants have diversified occupations in order to ensure their living under the circumstances that they are unable to rely on either of them as a stable job. They are also forced to enter vertical vertical patron-client relationship network with those who have better economic and social status, and likewise established horizontal relationship with the group of households, relatives, and those who have the same occupation with similar status in order to build up their stability in modern career pursuits.